

Themapreek Focus 1.3. 'Jezus spreekt ons aan' Lucas 4 vers 14-30 'Een vertrouwde voorganger blijkt vrijzinnig'

Ds. Michiel Vastenhout, 8 maart 2020

Gemeente van Christus,

Het is zaterdag. Sabbat. In het Galilese dorp Nazaret lopen de mensen naar de synagoge. Ze kijken ernaar uit om samen te komen in dat voor hen zo belangrijke gebouw. Dorpshuis, gemeentehuis en kerk in één. Het middelpunt van het dorpsleven. Vandaag zal er gelezen worden uit de oude boeken. Woorden van God komen tot klinken. Ze klinken elke keer weer als nieuw. Betrokken op hún leven nu. Hoewel er jaren, ja eeuwen liggen tussen het moment dat deze woorden voor het eerst klonken, én hun eigen tijd. Maar dat maakt niet uit. Ze weten zich verbonden met de weg die hun volk al eeuwen gaat. Ze weten zich verbonden met de weg die de Góð van hun volk al eeuwen met hen gaat. De oude woorden zullen klinken. En ze zullen bidden. Samen. Hardop. Woorden die hun hoop en vertrouwen op God dagelijks voeden. Hoop op bevrijding. Van die gehate Romeinen. Het Shema zullen ze bidden. 'Hoor, Israëel, de Heer, onze God, is de enige Heer.' Het achttiengebed natuurlijk.

'Gezegend gij, Heer onze God en God van onze vaders, God van Abraham, God van Izaäk en God van Jakob. Grote, machtige en ontzagwekkende God, allerhoogste God die goede weldaden verricht en het al tot Zijn bezit vormt, die de weldaden der vaders gedenkt en de zonen van hun zonen een verlosser brengt, ter wille van Zijn Naam, in liefde. Koning, helper, bevrijder en schild. Gezegend Gij, Heer Abrahams schild.'

Ze snakken ernaar. Naar die verlosser. Naar het moment dat Gods koningschap eindelijk zichtbaar zal worden in hun land. En eindelijk duidelijk zal worden wat ze diep van binnen weten, maar waar de werkelijkheid mee lijkt te spotten. Dat zij het uitverkoren volk van de enige ware God zijn. En dat hun vijanden het onderspit zullen delven. Voor eens en voorgoed. En zij gered zullen worden uit hun ellende. Eindelijk vrij.

Maar zover is het nog niet. En juist daarom gaan ze graag naar de synagoge. Om hun hoop en geloof te blijven voeden. En vandaag lopen ze nog nét een beetje harder dan normaal. Want vandaag, zo hebben ze gehoord, is rabbi Jezus in hun synagoge. Ja, en dat is bijzonder. Want Jezus, die kennen ze. Dat is de zoon van Jozef, de timmerman, en van Maria. Altijd al een speciale jongen geweest. Pientere kerel. En sinds kort trekt hij rond als rabbi. Hij is een tijdje weg geweest. Naar Judea, zo gaat het verhaal. Daar is Johannes de Doper actief. En ze zeggen dat Jezus daar geweest is. Ze zijn ook immers familie. Ja, wat Jezus daar verder

allemaal heeft meegemaakt, niemand die het weet. Maar één ding is zeker: toen ie terugkwam, is ie leraar geworden. Her en der is hij aan het onderwijzen geslagen in de synagogen. En dat niet alleen: hij doet ook dingen die echt ongekend zijn. Hebben ze gehoord. In Kapernaüm schijnt het echt heel bijzonder geweest te zijn.

Maar vandaag is ie weer thuis. Fijn, bij z'n eigen mensen. Een vertrouwde voorganger vandaag. Hun Jezus, die ze allemaal kennen. Mooi dat hij het zal zijn die de oude woorden zal lezen, en ze ongetwijfeld als nieuw zal laten klinken. En wie weet wat nog meer!

De synagoge zit vol. De vrouwen en kinderen boven, de mannen en de jongens die al zoon der wet zijn beneden. En daar is Jezus ook! De leider van de synagoge heet hem welkom, en vraagt hem of hij wil voorgaan in de gebeden, en in de lezing van de Wet en de Profeten. Prachtig! Hij stemt er mee in!

En de dienst begint. En Jezus gaat hen voor. Er wordt gebeden. De belijdenis wordt gelezen. Het Sjema. Als deze woorden uitgesproken zijn, daalt Jezus van de lessenaar af en gaat Hij helemaal achter in de synagoge, vlak voor de ark staan. Hij spreekt daar het eigenlijke gebed uit: enkele vaste formuleringen en een vrij gebed. De mensen zijn trots op 'hun Jezus'.

De dienaar van de synagoge neemt een wetsrol uit de ark. De eerste lezing van de wet gebeurt door niet minder dan zeven personen. Dat geldt voor de vaste gedeelten, de teksten van de dag. Ieder leest een aantal verzen en geeft de rol door aan een ander. Daarna treedt Jezus weer naar voren om het gedeelte uit de profeten te lezen. Als Hij op het spreekgestoelte klimt, wordt Hem de rol van Jesaja gegeven. En Jezus leest:

'De Geest van de Heere is op Mij, omdat Hij Mij gezalfd heeft; Hij heeft Mij gezonden om aan armen het Evangelie te verkondigen, om te genezen wie gebroken van hart zijn, om aan gevangenen vrijlating te prediken en aan blinden het gezichtsvermogen, om verslagenen weg te zenden in vrijheid, om het jaar van het welbehagen van de Heere te prediken.'

En dan stopt hij. Hij rolt de boekrol weer op, en geeft hem terug aan de dienaar. Jezus gaat zitten. Tijd voor onderwijs. Voor uitleg. Maar als Jezus om zich heen kijkt, ziet hij geen open, verwachtingsvolle blikken meer. De gezichten om hem heen staan opeens gespannen. Afwachtend. Kritisch. Zo'n woord gebruikt Lucas. Ja, want dit is niet vertrouwd. Dit gaat anders. Heel anders dan ze gewend zijn. En dat roept wrevel op. Deze voorganger, die ze allemaal zo goed kennen, doet niet wat ze van hem verwachten. Hij zou toch beter moeten weten! Hij stopte veel te vroeg! Dat weet iedereen! Of je nou kon lezen of niet. Want deze gedeelten kennen ze van binnen en van buiten. Jesaja 61 is dit. Een prachtig gedeelte! Een hoopvol gedeelte! Een vreugdevolle boodschap. Evangelie! Omdat

het gaat over de komende verlosser, waar ze dagelijks in het achttiengebed om bidden. De Messias. Gezonden door God zelf. Vol van diens heilige Geest. De verlosser die komen zal om recht te doen. Om bevrijding te bewerkstelligen. Voor hen! Vertrapt, uitgebuit en verdrukt als ze zijn door de Romeinen. Al zo lang gevangen in hun eigen land. O, wat verlangen ze daarnaar! Naar dat genadejaar, dat jubeljaar, dat moment van bevrijding en een nieuw begin! Het moment ook dat die vijanden hun verdiende loon zullen gaan krijgen! Mooi dat Jesaja daar ook woorden aan geeft. Dat de Messias ook zal komen om de dag van de wraak van God uit te roepen!

Maar dát is nu precies het punt! Waarom stopt rabbi Jezus nou? Hij weet toch dat die woorden er ook bijhoren? Hoe kun je nu wél over het jubeljaar lezen, en dan de woorden over de wraak van God over de vijanden weglaten? Dat hoort er echt helemaal bij!

Gespannen blikken. Hier gaat iets niet goed. En dat nog wel van de hun zo vertrouwde voorganger. Hun eigen Jezus. Die precies in deze synagoge toch zo vaak heeft horen lezen uit de oude boeken. Nou, wat heeft ie te zeggen?

‘Vandaag is deze Schrift in uw oren in vervulling gegaan.’

Wat? Ja, maar ho even! Dit gaat te ver! Wat een pretenties! De Geest van de Heer is op mij. Op Jezus? Hún Jezus? Doe even normaal, zeg. Ja, hij was altijd een pientere jongen geweest. Beetje apart, dat wel. En mooi dat hij nu als rabbi aan de weg wil timmeren, in plaats van in zijn vaders werkplaats. Maar Joost mag weten wat ze daar in Judea met hem gedaan hebben, maar dit slaat echt alles! Hij de vervulling van deze woorden? Hij de Messias? Dat kan niet. Zeker niet als ie te vroeg stopt met lezen. Alleen maar woorden van genade! En niet van wraak richting de vijanden! Wat voor Messias, wat voor verlosser moet dat worden dan? Eentje waar de Romeinen hun neus voor zullen ophalen. Een watje, die om de hete brij heendraait. Daar zitten ze niet op te wachten. Zeker, er zijn al heel wat figuren geweest die claimden de Messias te zijn. Tot nu toe geen van allen heel succesvol. Integendeel! Maar dat waren tenminste kerels die de Romeinen probeerden uit te dagen. Zelotische types. Niet te beroerd om vuile handen te maken. En ja, de Romeinen zijn geen kleine jongens. Laten niet met zich spotten. En drukten tot nu toe alles hardhandig de kop in. Maar dit wat ze hier in de dienst meemaken is echt ongekend. Alleen maar genadewoorden. Alleen maar evangelie. Zonder te willen reppen over wraak. Dit soort vrijzinnigheid, daar kopen ze helemaal niks voor hier. Onder wat voor steen heeft deze Jezus geleefd? Bizar. En de protesten beginnen steeds harder te klinken.

Gemeente, voordat we verder ontdekken wat er in de synagoge gebeurt, een kleine duiding van mijn kant. Want jullie merken dat vers 22 in onze vertaling een andere sfeer schetst. Dat komt door de vertaling van het werkwoord

‘getuigen’, met ‘instemming betuigen’. Daardoor klinken ook de woorden die erop volgen uiterst positief: ‘zich verwonderen over de woorden van genade die uit zijn mond kwamen’. Maar daardoor snappen we niets meer van het laatste stukje van dat vers 22: ‘Is dit niet de zoon van Jozef?’ Want die woorden, die ook de andere evangelisten gebruiken, zijn cynisch bedoeld! Zo schrijft Matteüs hier: ‘Jezus kwam aan in zijn vaderstad en gaf de bewoners onderricht in hun synagoge, zodat ze stomverbaasd waren en zeiden: ‘Hoe komt hij aan die wijsheid en hoe kan hij die wonderen doen? Hij is toch de zoon van de timmerman? Maria is toch zijn moeder, en Jakobus en Josef en Simon en Judas, dat zijn toch zijn broers? En wonen zijn zusters niet allemaal bij ons? Waar heeft hij dat alles dan vandaan?’ En ze namen aanstoot aan hem.’

Ze ergeren zich kapot! En zo heeft ook Lucas het bedoeld. Dat werkwoord ‘getuigen’ in vers 22 is in de kern neutraal. Of het positief of negatief geladen is, hangt van de situatie af. Beide komt voor in het Nieuwe Testament, en hier lijkt er mij alles voor te zeggen dat de lading negatief is. Zeker als we snappen dat het accent in vers 22 ligt op die woorden ‘van genade’, waarbij we vanuit Jesaja 61 en hoe die tekst altijd gelezen was, moeten aanvullen, ‘en dus niet van wraak’. De sfeer is totaal omgeslagen dus. Jezus diskwalificeert zichzelf in hun ogen helemaal. Hij gaat echt over de grens. En dat Jezus heus wel door heeft wat er gebeurt, blijkt wel uit zijn antwoord. Hij wijst hen terecht, en maakt het, in hun ogen, alleen nog maar erger.

‘U zult Mij ongetwijfeld dit spreekwoord voorhouden: Dokter, genees uzelf; alles waarvan wij gehoord hebben dat het in Kapernaüm gebeurd is, doe dat ook hier in Uw vaderstad. Voorwaar, Ik zeg u dat geen profeet welgevallig is in zijn vaderstad.’

En dan werkt Jezus twee voorbeelden uit, die de al verpeste stemming helemaal doen omslaan. Want Jezus geeft een uitleg van de profetie, die hen tegen de haren instrijkt. Want die prachtige woorden van genade uit Jesaja 61, woorden van bevrijding, hoop en heil, die woorden waren toch voor hén bedoeld? Als uitverkoren volk van God? Dat was het toekomstscenario dat hen op de been hield! Dat hen hoop gaf. Kracht om het vol te houden te midden van die heidenen. Maar Jezus weigert niet alleen om de messiaanse wraak over de vijanden werkelijkheid te laten worden, hij lijkt ook de deur open te zetten richting heidenen om in het heil te delen! Net als ooit de weduwe uit Zarfath. Net als ooit Naäman de Syriër. Die als buitenlanders, te midden van vele weduwen en vele zieken in Israël, volgens Jezus juist door God gezien waren, en mochten delen in zijn heil.

Bizar! Deze hen zo vertrouwde voorganger getuigt hier van een vrijzinnigheid die z’n weerga niet kent. Dit soort bijbeluitleg, dat kán niet! Hun Jezus, hij heeft hen tot razernij gedreven.

En ze staan op, en drijven Jezus naar de rand van de afgrond. Om hem in het ravijn te gooien. Weg met hem! Deze boodschap zint hen niet. Dit is geen evangelie. Dat Gods bevrijdende boodschap ook bedoeld zou kunnen zijn voor heidenen. Nooit! En ze gaan het doen. In de afgrond met deze praatjesmaker.

Maar dan valt het stil. Jezus vindt het genoeg. En midden tussen hen door loopt hij weg. Terug naar Kapernaüm. En naar de rest van Galilea. En uiteindelijk naar Jeruzalem. Met zijn boodschap. Zijn aanstootgevende boodschap. Zijn heilzame boodschap. Want Gods Jubeljaar is aangebroken. Heel het evangelie van Lucas getuigt hiervan. Van de wijze waarop Jezus de profetie uit Jesaja op een niet-gewelddadige manier in vervulling laat gaan. En nee, dat is geen boodschap voor watjes. Juist dit evangelie brengt rabbi Jezus als Messias aan het kruis. Het is juist zijn boodschap van liefde en genade, die aanstoot blijft geven. Toen in Nazaret, later in Jeruzalem. En tot op de dag van vandaag.

Het Focustema bij dit gedeelte is 'Jezus spreekt ons aan'. Nou, dat is wat je noemt dubbelzinnig, gemeente. Want dat dachten de mensen in Nazaret ook. Die keken uit naar deze vertrouwde voorganger. Een aansprekende voorganger! Maar toen sprak hij hen daadwerkelijk aan. Directer kon haast niet. 'Vandaag is deze Schrifttekst in uw oren vervuld.' Jezus claimt de Messias te zijn, en niet op de vertrouwde wijze die ze hoopten. Integendeel. Hij is Messias zonder wraak. Hij daagt hen uit om met hem de via dolorosa te gaan. De weg die afziet van geweld, de kruisweg van de liefde. Om juist zo, door deze weg te gaan, de prachtige woorden van Jesaja werkelijkheid te doen worden voor iedereen die in hem, in Jezus de Messias herkent. Jood of heiden.

Dat is ook voor ons de vraag, gemeente. Vanmorgen. De focus van Jezus in deze preek in Nazaret kan ook bij ons weerstand oproepen. Wij houden van nature ook meer van een boodschap die het voor ons overzichtelijk houdt. Die ons bevestigt, en die ons laat in onze comfort-zone. Waar je weer een week ongestoord mee verder kunt. Maar zo'n boodschap brengt Jezus niet. Zijn boodschap stoort. Maar vervolgens kun je er wel mee verder! Niet een week, maar een heel leven! Dat is ook te verwachten, als in Hem het koningschap van God zichtbaar wordt! Als Hij de verwachte Messias is! Dan opent Hij onze ogen voor het heil. Voor ons! Dat ook wij horen bij die armen, die gevangenen, die blinden, die onderdrukten. In wat voor opzicht dan ook. Letterlijk of meer figuurlijk. Mensen die in de hoek zitten waar de klappen vallen. Mensen die zodanig gevangen zitten dat het hen belemmert om mens te zijn zoals God het bedoeld heeft. Gevangen in vastgeroeste manieren van denken, die je hopeloos stemmen. Gevangen in relaties binnen gezinnen en families waar de vreugde uit verdwenen is. Gevangen in een verslaving die je totaal beheerst. Gevangen in de wetmatigheid dat er altijd meer maand is dan geld op je rekening. Gebukt onder

de druk op een werkplek waar het onmogelijke van je gevraagd wordt. Buiten adem door een carrièrestress die je laat rennen en vliegen. Gebukt onder een gevoel van schuld om wat in je leven anders het gekund en gemoeten.

Gemeente, aan dat soort mensen, toen en nu, aan ons allen wordt Gods Jubeljaar verkondigd! Jezus wil ons de ogen openen voor onze eigen misère, en verkondigt heil, hoop, toekomst. Dat spreekt niet vanzelf! Dat is een woord van genade! Onverdiend! En dat woord van genade voor ons, verbreedt onze blik naar de ánder. Voor wie we misschien al veel langer hadden bedacht dat ie verlossing nodig had, in tegenstelling tot onszelf. Want aan de ander was er heel wat dat niet deugde. Maar nu weten we ons allen één in de diagnose, en zijn we verheugd dat de remedie, Gods heil en verlossing, ook aan die ander verkondigd mag worden.

Gemeente, Jezus spreekt ons aan. Kritisch. Zijn boodschap van heil riep weerstand op. Kan dat ook bij ons doen. Zeker als we uitgedaagd worden om eerlijk in de spiegel te kijken. En we onszelf herkennen als doelgroep voor het heil. Weerstand ook zeker als we erop worden gewezen dat Gods goede boodschap niet dient te smoren in een al afgebakende groep van gelukkigen. Als Jezus op ondubbelzinnige wijze onze blik verruimt, en de ánder binnen ons blikveld brengt. Die ons misschien helemaal niet ligt. Maar die óók doelgroep is voor het heil.

Jezus verkondigt het begin van Gods Jubeljaar. In Hem. Het Jubeljaar dat natuurlijk begint met de viering van het nieuwe jaar volgens de Joodse kalender. Twee dagen feest. Dan de zogenoemde dagen van bekering. En op de tiende dag de Grote Verzoendag. Zo tekent Lucas de weg die Jezus gaat naar Golgota. Als offerlam. Bestemd, zoals Simeon had gezegd, tot val en opstanding van velen in Israël. Tot een teken dat weersproken zal worden. Want Hij gaat niet de weg van de wraak, maar van de verzoening. In dit Jubeljaar dat in Hem begint. Wat een goede boodschap! Amen.